

OHS ACADEMY

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ AKADEMİ DERGİSİ

TÜRKİYE VE BAZI AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ STRATEJİ VE POLİTİKALARININ İNCELENMESİ Şenay KEÇECİ*¹

¹ Gedik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İş Sağlığı ve Güvenliği Doktora Öğrencisi, İstanbul, Türkiye

Özet

Bu çalışmada Avrupa Birliği üyesi bazı ülkeler ile Türkiye'nin iş sağlığı ve güvenliği (İSG) strateji ve politikaları incelenmiş, ülkemizin söz konusu strateji ve politikaları ne ölçüde hayata geçirdiği, İSG strateji ve politikalarına hangi unsurları dahil edebileceğine veya mevcut hangi stratejilerin geliştirilebileceğine dair hususlar incelenmiştir. Avrupa Birliği İSG Stratejileri: Avrupa Birliği'nde iş sağlığı ve güvenliği politikalarının uygulanmasını sağlamak amacıyla bu konuda yapılabilecek ulusal düzeyde çalışmalara yön verebilmek, amaç ve hedeflerin daha açık ifade edilmesini sağlayabilmek için bir politika aracı olarak Avrupa Birliği İSG Stratejileri yayımlanmaktadır. Bu stratejiler, belirli bir döneme ait olarak geliştirilir ve bu döneme ilişkin hedefler açıkça belirtilir. Yapılan çalışmada tarama modeli yöntemi kullanılmıştır. Almanya, Fransa, Belçika, Yunanistan, Malta ve Polonya olmak üzere seçilen bazı AB üye ülkeleri ile Türkiye'nin ulusal İSG strateji ve politikaları hakkında bilgi verilmiştir. AB üyesi ülkeler Almanya, Fransa, Yunanistan, Polonya'da olduğu gibi kas ve iskelet sistemi hastalıklarının önlenmesi, İSG mevzuatının kamu ve özel sektör ayrımı gözetilmeksizin tüm çalışanları kapsamı, gürültü maruziyeti ve kontrolüne yönelik hedeflerin Türkiye ulusal İSG stratejisi kapsamında yer alması ile iş sağlığı ve güvenliğine çok önemli katkılar sağlanacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İSG stratejileri, Türkiye ulusal İSG stratejisi, AB'de ulusal İSG stratejileri.

EXAMINATION OF OCCUPATIONAL HEALTH SAFETY STRATEGIES AND POLICIES OF TURKEY AND SOME EU COUNTRIES

Şenay KEÇECİ*¹

Gedik University, Health Sciences Institute, OHS PhD Candidate, Istanbul, Turkey

Abstract

In this study, some member countries of the European Union and Turkey's Occupational Health and safety strategies and policies were examined, the extent to which our country implements these strategies and policies, which elements can be included in OHS strategies and policies, or which strategies can be developed. Cross-sectional scanning model was used as a research method. The official statistical data of the Social Security Institution has been reached. Some EU member states, including Germany, France, Belgium, Greece, Malta, Poland and Turkey, have been informed about the National OHS strategy and policies. Although significant steps have been taken in the field of Occupational Health Safety Law No. 6331 which has been in force since 2013 and subsequent legislation studies have been developed in our country, it is seen that there are factors to consider in the work of determining OHS strategy. EU Member States, Germany, France, Greece, Poland, as well as the Prevention of musculoskeletal system diseases, OHS legislation to cover all employees regardless of the public and private sector, noise exposure and control targets for the National OHS strategy of Turkey within the scope of ensuring occupational health and safety is considered to provide important contributions.

Keywords: OHS strategy, Turkey National OHS strategy, OHS strategies in EU

¹senaykececi@hotmail.com

1. GİRİŞ

Sanayi devrimiyle değişen üretim teknikleri ve çalışma hayatında meydana gelen büyük değişimler çalışanların, sanayileşmenin özellikle ilk yıllarında uzun süren çalışma saatleri ve sağlıksız çalışma koşullarına maruz kalmasına sebep olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde iş sağlığı güvenliği alanında ilk yasal düzenlemelerin 19. yüzyılın başlarında oluşturulmaya başlandığı görülmektedir. İlk düzenlemelerden günümüze değin bu alanda yapılan çalışmalar, günümüz koşulları ve teknik yapısına uygun mevzuat, politika ve stratejiler oluşturarak devam etmektedir.

İş sağlığı ve güvenliği (İSG) çalışma ortamlarında var olan veya dışardan gelebilecek tehlikelerin belirlenmesi, sözkonusu tehlikelerin risklere dönüşmesini engelleyerek çalışanların sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamında çalışması, üretim veya hizmetin güvenli bir şekilde yürütülebilmesi için uygulanan sistematik kurallar bütünü olarak tarif edilen bir bilim dalıdır (Saraç, 1998). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) iş kazasını önceden öngörülemeyen, beklenmeyen zarar ya da yaralanmaya sebep olan olay şeklinde tanımlamaktadır.

Dünyada her yıl iş kazası veya meslek hastalıkları nedeniyle yaklaşık iki milyon çalışanın hayatını kaybettiği, yanı sıra göz ardı edilemeyecek derecede ekonomik kayıpların yaşandığı görülmektedir (Ofloğlu ve ark., 2008). İş kazası ve meslek hastalıkları dolayısıyla oluşan kayıp maliyetinin ülkelerin gayri safi milli hasıllarının yüzde biriyle üçü arasında olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla İSG alanında yürütülen düzeltici ve önleyici faaliyetlerin sadece çalışanların sağlığı ve güvenliğinin sağlanması bakımından değil, üretim kalitesinin artırılarak verimliliğin sağlanması ve sürdürülmesi, böylece toplumun refah seviyesinin artırılması bakımından da önemli bir katkısı vardır.

Modern günümüz dünyasında çalışma alanında meydana gelen teknolojik ve sınıai gelişmelerin yanısıra buna paralel olarak artan rekabet ortamında, çalışanların sağlık ve güvenliğinin sağlanmasında mikro ve makro ölçekli çalışmaların da yürütülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda oluşturulan İSG mevzuat, strateji ve politikaları güvenlik kültürünün oluşturulması ve geliştirilmesinin unsurlarından birini oluşturmaktadır.

Uluslararası Çalışma Örgütü İSG ile ilgili strateji kararlarını, strateji dokümanı olarak 2004 yılında yayımlayarak; İSG alanında genel bir politika planı ve İSG'nin uluslararası mecrada teşvik edici yaklaşımlarla ele alınması gerekliliğini ifade etmektedir.

ILO'nun İSG stratejisindeki temel amaçlar ülkelerin ulusal düzeyde sağlık ve güvenlik kültürü oluşturması, yaygınlaştırması ve daha fazla yardıma ihtiyacı olan ülkelerde İSG şartlarının geliştirilmesidir.

Bu çalışmada Avrupa Birliği üyesi bazı ülkeler ile Türkiye'nin İSG strateji ve politikaları karşılaştırılmış, ülkemizin söz konusu strateji ve politikaları ne ölçüde hayata geçirdiği, İSG strateji ve politikalarına hangi unsurları dahil edebileceği veya mevcut hangi stratejilerin geliştirilebileceğine dair hususlar incelenmiştir. Şüphesiz 6331 sayılı İş Sağlığı ve İş Güvenliği Kanunu'nun yürürlüğe girmesi itibarıyla İSG alanında önemli çalışmalar yapılmış ve faaliyetler yürütülmüştür ancak ülkemiz koşullarında iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesi konusunda katedilmesi gereken çok mesafe olduğu resmî kurumlarca yayımlanan istatistikî bilgilerle ortaya konmaktadır. Bu bakımdan dünyada ki İSG alanında iyi uygulama örneklerinin incelenmesi ve gerekiyorsa uyarlanarak veya aynı şekli ile ülkemizde uygulamaya konulması çalışma hayatında sağlık ve güvenliğin sağlanması bakımından ehemmiyet arz etmektedir.

1.1. Avrupa Birliği'nde İSG Strateji ve Politikaları

Avrupa Birliği'nin temel hedefleri arasında, çalışma yaşında olan 331 milyon, istihdam edilen 215 milyon kişinin bulunduğu bir alan olan çalışma hayatı koşullarının iyileştirilmesi hedeflenmiştir. Çalışma koşulları kavramı denildiğinde akla çalışma ortamı, çalışma çevresi ve istihdam edilme koşulları gelir. Ayrıca bu kapsamda işin veya yapılan çalışmanın organizasyonu, mesleki eğitim ve beceriler, istihdam edilebilirlik, sağlık, güvenlik ve iyi olma hali, çalışma saatleri iş gibi konular değerlendirilmektedir (Scoreboard, 2009). İş Sağlığı ve Güvenliği Çerçeve Direktifi (1989/391/EEC), Avrupa Birliği'nin iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin benimsediği katılımcı politikaların bir özeti niteliğinde olup iş sağlığı ve güvenliğinin yönetimine dair çeşitli önerilerde bulunarak, çalışanların sağlığı ve güvenliğini geliştirmeye yönelik tutum ve davranışları teşvik ederek önlemler almakta, çalışanların korunması ve risklerin önlenmesini temel ilkeleri arasında tutmaktadır.

1.2. Avrupa Birliği İSG Stratejileri

Avrupa Birliği'nde İSG politikalarının uygulanması ve bu konuda yapılması gereken ulusal düzeydeki çalışmalara yön vermek, amaç ve belirlenen hedeflerin açık bir şekilde ifade edilmesini sağlamak için bir politika aracı olarak İSG Strateji Belgeleri düzenli olarak belirli aralıklarla yayımlanmaktadır. Yayımlanan bu stratejilerin belirli dönemleri kapsadığı,

geliştirilebilir olduğu ve yayınlandığı döneme ilişkin hedefleri açıkça ifade ettiği görülür.

— AB İSG Stratejisi 2002-2006

- Çalışanların işyerlerinde sağlıklı olması
- Risklerin önleme kültürünün geliştirilmesi
- Tüm paydaşların katılımının sağlanmasıdır (Labour Force Survey, 2013).

— AB İSG Stratejisi 2007-2012

2007-2012 yıllarını kapsayan bu dönem için iş kazalarının yüzde yirmibeş azaltılması, stratejinin temel hedefini oluşturmaktadır. Söz konusu hedefe ulaşılması için gerek Avrupa Birliği gerekse münferit ülkeler düzeyinde aşağıda yer alan bazı temel konularda yerine getirilmesi gereken bir dizi eylem belirlenmiştir:

- Halihazırda uygulamada olan mevzuatın iyileştirilmesi, sadeleştirilmesi
- İyi uygulama paylaşımları, farkındalık yaratma kampanyaları, daha etkili eğitimlerin verilmesi gibi kanunen bağlayıcılığı bulunmayan unsurlarla AB mevzuatının daha etkin uygulanması
- AB üyesi her bir devletin özel yapısına uyarlanmış ulusal düzeyde stratejilerin teşvik edilmesi
- Kaza ve meslek hastalıklarının en çok etkilediği sektör ve işletmelerde azaltılması için ulusal düzeyde hedeflerin belirlenmesi stratejilerin oluşturulması.
- Davranış değişikliği oluşturmak ve önleyici kültürü geliştirmek.
- İSG'nin halk sağlığı ve diğer ulusal ve AB politika alanlarına da yer alması (EES, 2007-2012).

— AB İSG 2013-2020 Stratejisi

2000 yılında Portekiz'in başkanlığında, Lizbon'da gerçekleştirilen Avrupa zirvesinde Avrupa Birliği'nin ekonomi ve istihdam alanındaki genel perspektifi belirlenmiştir. İSG Stratejilerine de temel hedef ekonominin yeniden yapılandırılması, istihdamın geliştirilmesi ve iş sağlığı ve güvenliği konuları olmuştur.

2. YÖNTEM

Yapılan çalışma tarama yönteminin bir türü olan betimsel tarama yöntemiyle yürütülmüştür. Bu modelde konu, olay ya da durumu var olduğu şekliyle betimlemek amaçlanır (Karasar, 2000). Tarama yönteminde incelemeye konu olan olay, birey ya da durum kendi koşulları içerisinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Büyüköztürk ve ark., 2012).

2.1. Verilerin Elde Edilmesi

Verilerin elde edilmesi doküman inceleme yolu ile veri toplama tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın örneklem grubunda yer alan ülkelerin Ulusal İSG Strateji ve Politika Belgeleri, Sosyal Güvenlik Kurumu'nun oluşturduğu resmi istatistiksel veriler, konuyla ilgili kitap, makale ve tez gibi çalışmalardan faydalanılarak veriler elde edilmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın örneklem grubu Türkiye, Almanya, Fransa, Belçika, Malta, Yunanistan ve Polonya'dan oluşmaktadır. Söz konusu Avrupa Birliği üye ülkeleri ve Türkiye'nin ulusal İSG strateji, politika ve hedefleri incelenmiştir.

3. BULGULAR

Almanya, Fransa, Belçika, Yunanistan, Malta ve Polonya olmak üzere seçilen bazı AB üye ülkeri ile Türkiye'nin Ulusal İSG Strateji ve politikaları hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Almanya Ulusal İSG Stratejileri

İş sağlığı ve güvenliğinde ulusal düzeyde yönetimin benimsediği yaklaşımla şu hedefleri 2008-2012 İSG stratejik hedefleri olarak belirlemiştir.

- İş kazaları sıklığı ve kazaları sonuçlarında görülen zararın ciddiyet derecesini azaltmak.
- Kas ve iskelet sistemi hastalıkları görülme sıklığı ve sonuçların ciddiyetini azaltmak.
- Deri hastalıklarının görülme sıklığı ve sonuçların ciddiyetini azaltmak .

Bu hedefler doğrultusunda, işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik, ilgili tüm tarafların katılımıyla sistematik bir şekilde uygulanmasına hizmet edecek programlar geliştirilmiştir. Tüm işletmelerde sağlığın korunması ve ekonomik başarı ilgili tüm paydaşların katılımı ile gerçekleştirilecek temel bir önleme stratejinin hayata geçirilmesidir. Bu ana hedef ile sağlığın korunması ve geliştirilmesinin yanında önleyici bir anlayışla İSG tedbirlerinin uygulanması yoluyla çalışanların sağlık ve güvenliğinin geliştirmesi de amaçlanmıştır.

2013-2018 yılları için belirlenen İSG strateji ve hedefleri şöyle sıralanabilir.

- İşletmelerde iş sağlığı ve güvenliği organizasyonunun geliştirilmesi
- Kas ve iskelet sistemi hastalıkları başta olmak üzere İşle ilgili hastalıkların

- İşle ilgili zihinsel yük durumunda sağlığın korunması ve güçlendirilmesi (Joint German OHS, 2013-2018).

3.2. Fransa Ulusal İSG Stratejileri

Fransa; Çalışma Bakanlığı, Sağlık ve Çevre Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı ve Tarım Bakanlığı'ınca İSG alanında izlenecek ulusal stratejileri belirlemektedir. Çalışma Bakanlığı bu çalışmaların ilgili sosyal tarafların ve kamu kurumlarının görüş ve önerilerini alarak ortaklaşa yürütmesini ve stratejinin hazırlanmasından sorumludur. Yapılan bu çalışmalar ile İSG alanına özgü ulusal bir plan olan, Ulusal İşyerinde Sağlık Planı hazırlanır. Çok sayıda paydaşın bulunduğu stratejinin yürütülmesinde, düzenli çalışmalarla ortaya konan hedef ve faaliyetlerin denetlenmesi ilgili kurumların mevcut bütçeleriyle karşılanması esastır. Fakat, ek personele ihtiyaç duyulduğunda, değerlendirme ve izleme çalışmaları veya belirli özel tedbirlerin uygulanması söz konusu olduğunda genel bütçe dışında kalan kaynak ihtiyacı gerektiren eylemler için özel bir bütçe eklenebilir. Ulusal İSG Stratejileri beşer yıllık dönemleri baz alarak hazırlanır. Temel hedef tehlike ve sağlık ile sisteme dair olmak üzere iki kısımda incelenebilir.

Sağlıkla ilgili temel hedefler;

- Kas ve iskelet sistemi hastalıklarının önlenmesi,
 - İş kazaları ve işle ilgili hastalıkların önlenmesi ve azaltılması,
- olarak ifade edilmektedir.

Sistemle ilgili temel hedefler;

- Yasal yükümlülüklerin uygulanmasının geliştirilmesi,
- Teknik bilgi ve desteğin artırılması,
- Araştırma çalışmalarına ağırlık verilmesi,

Stratejik hedeflerin önceliklendirilmesi, uygulanması ve seçilmesinde; ekonomik etkiler, etik ve uluslararası etkiler önemlidir.

Stratejinin uygulanmasında,

- Özelleştirilmiş program ve aktiviteler
- Yasal gereklerin uygulanması ve hayata geçirilmesi
- Eylemler, kampanya ve projeler
- Yeni araştırma yapı ve kurumlarının oluşturulması gibi araçlarından yararlanır.

Çalışma Bakanlığı'nın sorumluluğunda olan stratejik hedeflere ulaşma ve eylemleri gerçekleştirme durumu bakanlık tarafından yıllık olarak değerlendirilir.

3.3. Belçika Ulusal İSG Stratejileri

Belçika Ulusal 2008-2012 yıllarını içeren İSG Stratejisinde çalışma hayatında refah seviyesinin artırılması hususunda yapılacak faaliyetlerin temel almaktadır. İş Önleme ve Koruma Yüksek Konseyi, Çalışma Yönetimi Komiteleri Kaza Fonu, Meslek Hastalıkları Fonu ve Ulusal Çalışma Konseyi gibi yapılar başta olmak üzere sosyal paydaşların birlikte ve titiz çalışmaları ile stratejiler oluşturulmuştur. Belçika devleti Ulusal İSG Stratejini belirlerken AB strateji ve öncelikli hedeflerini dikkate alırken geçmiş yılların istatistiki verilerini de dikkate almaktadır. Strateji planında iş-destek hizmetleri ile inşaat/sağlık ve sosyal hizmetlerin başta olduğu üç sektörün artan kaza sayılarının azaltılmasına yönelik tedbirlerin alınması önlem politikalarına yer verilmesi stratejik hedefler olarak belirlemiştir. AB'nin öncelik ve kampanyaları ile diğer çalışmalarda Belçika stratejisinde dikkate alınmaktadır. İSG Stratejisi temel yol gösterici rehber olmakla birlikte bu konudaki girişimlerin tek kaynağı değildir. Ekonomik krizlere karşı bir reaksiyon da olabilmesi bakımından Belçikalı yetkililer krizden en çok etkilenen girişimciler için birtakım destek formlarını da organize etmiştir (Belçika İSG Stratejisi, 2008).

3.4. Malta Ulusal İSG Stratejileri

Malta'nın iş sağlığı ve güvenliği alanında izlediği ulusal stratejinin ana hedefleri şöyledir;

- Tüm işyerlerinde sağlığın ve güvenliğin ikinci planda olduğu değil tüm çalışma sistemleri ve süreçleri ile entegre bir ortam olmalıdır.
- Tüm işyerlerinde iş kazaları ve meslek hastalıklarını azaltmak için önleyici tedbirler alınması ve nihai hedef olan iş sağlığı ve güvenliği alanında meydana gelebilecek olayları sıfıra indirilmesi.
- İşveren ve çalışanların önleyici İSG tedbirlerinin öneminin farkında olması ve bu önlemleri uygulayabilecek gerekli bilgi ve donanıma sahip olacaktır. OSHA iş sağlığını güvenliğini geliştirmek için yapılan çalışmalara dahil olacaktır.
- Malta iş sağlığı ve güvenliğinin sürekli geliştirilmesi için Avrupa Birliği kapsamında yapılan çalışmalara etkin bir şekilde katılacaktır (Malta İSG Kurumu, 2019).

4. Yunanistan Ulusal İSG Stratejileri

AB'nin iş kazalarının azaltılması yönelik hedefi, Yunanistan'da iş sağlığı güvenliğiyle ilgili stratejilerin geliştirilmesinde etkili olmuştur.

Bu kapsamda izlenen stratejinin ana başlıkları şunlardır:

- İş kazaları, ölümlü iş kazaları ve iş ile ilgili psikolojik sorunların azaltılmasına yönelik faaliyetler,
- Meslek hastalıkları listesinin, AB’de tanımlanan meslek hastalıkları listesiyle uyumlu olmasının sağlanması,
- ISG mevzuatının tüm faaliyet kollarını içerek biçimde kapsamının genişletilmesi,
- Tüm işyerlerinde mevzuatın etkilerini sınırlayabilecek faktörlerin kontrolünün sağlanması,
- Kadın, genç ve yaşlı çalışanlar başta olmak üzere özel risk gruplarına yönelik çalışmalar yapılması (Stavros, 2009).

3.5. Polonya Ulusal İSG Stratejileri

Polonya devletinde söz konusu stratejinin oluşturulması ve yürütülmesi Çalışma Sosyal Politika ve Eğitim Bakanlığı’na yerine getirilmektedir. İSG’nin geliştirilmesi adıyla hazırlanan ulusal İSG strateji planları üçer yıllık dönemler için planlanmaktadır. Aşağıdaki hususlara yönelik hedef ve eylemler belirlenmiştir.

İSG ile ilgili olarak;

- İş kazalarının azaltılması
- İş ile ilgili hastalıkların azlatılması
- Gürültü kaynaklı hastalıkların önlenmesi
- Tehlikeli maddelerin kullanımına ilişkin önlemler

Psikolojik stresi önlemeye yönelik hedefler ile ilgili olarak ise;

- Sistemli bir şekilde hukuki yükümlülüklerin yerine getirilmesinin sağlanması
- Düzenli bir şekilde bilgilendirme çalışmaları yapılması
- Araştırma çalışmalarına yoğunluk verilmesi
- Gerek ekonomik gerekse etik faktörler stratejik hedeflerin belirlenme ve uygulanmasında etkilidir. İSG hedef ve stratejilerinin izlenmesine ilişkin İSG kamu kurumlarının bilgi sistemleri, araştırma ve anketler gibi veri kaynakları kullanılmaktadır. İSG stratejisinin uygulanması için genel bütçe dışında ayrı kaynaklarla özel bütçe kullanılmaktadır. İSG Stratejisinin uygulanması konusunda;
- Özel programlar ve aktivitelerin desteklenmesi
- Ulusal düzeyde kampanyaların ve projelerin desteklenmesi kullanılan yöntemler arasında yer almaktadır (Lißner ve ark., 2010).

3.6. Türkiye Ulusal İSG Stratejileri

Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi iş sağlığı ve güvenliği alanında ülkenin politikalarını

1. Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi’ni 2006-2008 dönemi,
2. Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi’ni 2009-2013 dönemi,
3. Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi’ni 2014-2018 dönemini kapsayacak şekilde belirleyerek bu politikalar doğrultusunda çalışmaların yürütülmesine katkı sağlamıştır.

2014-2018 dönemine ait ulusal iş sağlığı ve güvenliği hedefleri;

1. İş sağlığı ve güvenliği alanında yürütülen faaliyetlerin (teftiş ve denetimler, İSG uzmanlarının sektörel olarak düzenlenmesi, iş sağlığı güvenliği eğitimleri) niteliğinin artırılması ve standardize edilmesi.
2. Kamu ve tarım sektörlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin artırılması.
3. Çalışanların daha sağlıklı ve güvenli işyeri ortamlarında çalışmalarının sağlanması yaşam kalitesinin artırılması nihai hedef olarak belirlenmiştir.
4. İş kazası ve meslek hastalığı kayıt sistemi ve istatistiklerin geliştirilmesi
5. Metal, maden ve inşaat sektörlerinde iş kazası oranlarının azaltılması.
6. Karşılaşılması muhtemel meslek hastalıklarının ayırtedilmesi için meslek hastalıkları ön tanı verilerinin ve tespit edilen meslek hastalığı sayısının artırılması, meslek hastalığı için sektörel eylem planlarının hazırlanması.
7. Toplumda iş sağlığı ve güvenliği kültürünün geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla yapılacak faaliyetlerin artırılması ve toplumun bilinç düzeyinin artırılması
8. Tehlikeli ve çok tehlikeli işlerde çalışanlar için mesleki yeterlilik belgesi alınması zorunluluğu ve konuya ilişkin gerekli mevzuat düzenlemelerinin yapılması

2014-2018 dönemini kapsayan Türkiye Ulusal İSG Politika Belgesi’nde yer almakta olan hedeflere ulaşma konusunda konsey üyesi tüm kurum ve kuruluşların birlikte ve konuyla ilgili tüm tarafların sorumluluğu ile yerine getirilmesi söz konusudur. İş sağlığı ve güvenliği stratejilerinin belirlenmesi ve gerekli çalışmaların yürütülmesinde yasal düzenleme ve denetleme, sağlık, bilimsel araştırma ve eğitim, veri toplama ve değerlendirme gibi faaliyetlerle ilgili olarak sosyal taraflar ve kamu kurumları görev yapmaktadır (Türkiye III. ISG politikası, 2014).

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

2014-2018 dönemi ulusal iş sağlığı ve güvenliği hedefleri arasında yer alan, çalışanların daha sağlıklı ve güvenli işyerlerinde çalışmalarını sağlamak, hayat standardı ve kalitesini yükseltmek bu amaçla iş sağlığı ve güvenliği alanında yürütülen çeşitli faaliyetlerin niteliğini artırılmak ve standardize edilmesi sağlamak amacıyla çalışmalar yürütülmesi olarak belirlenen hedefinin maalesef tam olarak hayata geçirilmediği düşünülmektedir. İbarede yer alan çalışan kavramı kamu çalışanları ve özel sektör çalışanları ayrımı gözetmeksizin tüm çalışanları kapsamına rağmen uygulamada bu ayrıma dair hükümler söz konudur. Çünkü çalışanların iş sağlığı ve güvenliği hizmeti almasında hala kamu kurumları ve özel sektör arasında kanuni yükümlülükler bakımından farklılıklar söz konusudur.

Ülkemizde az tehlikeli sınıfta yer alan 50'den az çalışanı olan işletmelerde iş sağlığı güvenliği hizmeti alma zorunluluğunun 2017 yılında yürürlüğe girmesi planlanmışken bu süre 2020 yılına ötelenmiştir. Gerçekleştirilen teftiş ve denetimler ile İSG hizmeti ve çalışma ortamında İSG koşullarının mevzuata uygunluğunun kontrolü olarak belirlenen hedef incelendiğinde;

- 2014 yılında mevcut işyeri sayısı 1.646.779 olup gerçekleştirilen programlı, program dışı ve diğer teftişlerin toplam sayısı 23.331 olmuştur.
- Bu verilere göre teftiş edilen işletmelerin tüm işletmelere oranı %1.41dir (Aile, Çalışma, Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018).
- 2015 yılında mevcut işyeri sayısı 1.714.858 olup gerçekleştirilen programlı, program dışı ve diğer teftişlerin toplam sayısı 21.304 olmuştur. Bu verilere göre teftiş edilen işletmelerin tüm işletmelere oranı %1.24 olarak hesaplanmıştır.
- 2016 yılında mevcut işyeri sayısı 1.725.634 olup gerçekleştirilen programlı, program dışı ve diğer teftişlerin toplam sayısı 24.284 olmuştur. Bu verilere göre teftiş edilen işletmelerin tüm işletmelere oranı %1.40 olarak hesaplanmıştır.
- 2017 yılında mevcut işyeri sayısı 1.878.081 olup gerçekleştirilen programlı, program dışı ve diğer teftişlerin toplam sayısı 18.812 olmuştur. Bu verilere göre teftiş edilen işletmelerin tüm işletmelere oranı %1 olarak hesaplanmıştır. Bu veriler doğrultusunda hedeflenen teftiş ve denetim faaliyetlerinin nicelik olarak yeterli olmadığı düşünülmektedir.

Tablo 1: 2014-2017 yıllarında gerçekleştirilen teftiş sayıları

Yıllar	İşyeri Sayısı	Program Dışı Teftişler		Programlı Teftişler		Toplam (programlı ve program dışı teftişler ve diğer teftişler)
		İşin Yürütümü Yönünden	İş Sağlığı ve Güvenliği Yönünden	İşin Yürütümü Yönünden	İş Sağlığı ve Güvenliği Yönünden	
2014	1.646.779	6.877	5.042	2.280	5.087	23.331
2015	1.714.858	6.520	7.564	1.488	5.732	21.304
2016	1.725.634	7.555	7.047	1.806	7.240	24.284
2017	1.878.081	7.085	5.180	923	5.624	18.812

İSG faaliyetlerinde iş güvenliği uzmanlarının görevlendirilmesinde sektörel düzenlemelere öncelik verilmesi şeklinde belirlenen hedefe ilişkin olarak; 2018 yılı itibarıyla henüz yasal bir düzenleme yapılmadığı görülmektedir.

İş güvenliği uzmanları aldıkları mesleki eğitimler paralelinde görevlendirildiklerinde sektör hakkındaki bilgi ve yetkinliklerini kullanarak sunulan İSG hizmetinin kalite ve standardını yükseltecektir.

İş güvenliği uzmanlarının eğitimlerinin nitelik ve yeterliliğinin artırılması şeklinde belirlenen hedefe ilişkin; İSG kavramı sürekli gelişen, dinamik ve çok disiplinli bir bilim dalı olması sebebiyle İSG uzmanlarının değişen mevzuat, teknoloji ve uygulamalara dair etkin eğitim programları, kurs, seminer vb. etkinliklere katılımının desteklenmesi bakımından gerek ilgili bakanlıklar gerekse özel sektörle işbirliği halinde kamu kurumlarının ücretsiz etkinliklerde bulunarak katkı sağlamalıdır.

İSG çalışmalarının kamu ve özel sektörde uygulanmasına ilişkin model ve pilot çalışmalar yürütülerek uygulamada yaşanan sorun ve çözümlerin belirlenmesi olarak belirlenen hedefe ilişkin; Söz konusu uygulama ülke genelinde her ilde hatta büyükşehirlerde her ilçede örnekleri olacak şekilde yaygınlaştırılmalıdır. Bu uygulamalar üniversiteler, İSG alanında eğitim gören öğrenciler, meslek odaları vb. kurumlarında görüş, destek ve önerileri alınarak kapsamlı bir proje olarak hayata geçirilmeli ve elde edilen iyi uygulama örnekleri yaygınlaştırılmalıdır.

İş kazası ve meslek hastalığı istatistik ve kayıt sisteminin geliştirilmesi olarak belirlenen hedef incelendiğinde; 2018 yılı itibarıyla özellikle meslek hastalığı tanı rehberi, kayıt ve bildirim sistemi, meslek hastalığı tanı merkezlerinin nicelik olarak yetersiz kalması gibi başlıca sorunların hala devam ettiği bu hedefle öngörülen beklentinin sağlanmadığı görülmektedir.

Meslek hastalığı tanısı, çalışma ortamına yapılabilecek müdahaleleri yalnızca meslek hastalığına yakalanan çalışan bakımından değil diğer çalışanların da etkileneceği faktörlere karşı önlem alınmasını sağlaması bakımından önemlidir. Meslek hastalıkları rehberleriyle çalışan , işveren ve ilgili sağlık personelinin tanılama konusunda bilgi ve eğitim seviyesi artırılmalıdır.

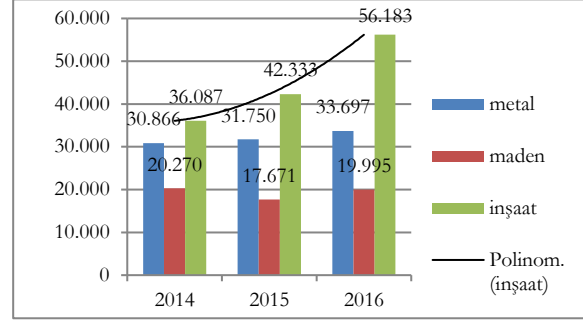
Tablo 2: 2013-2016 Yılları Arasında Beklenen Meslek Hastalıkları Sıklık Hızı

Yıllar	Çalışan sayısı x1000	Beklenen meslek hastalığı (binde 4)	Bildirilen meslek hastalığı sayısı
2013	11 940	47.760	371
2014	13 136	52.544	494
2015	14 802	59.208	510
2016	15 355	61.320	597

Kaynak: SGK 2013,2016 İstatistik Yıllıkları

Metal, maden ve inşaat sektörlerinde iş kazası oranının azaltılması olarak belirlenen hedefe ilişkin;

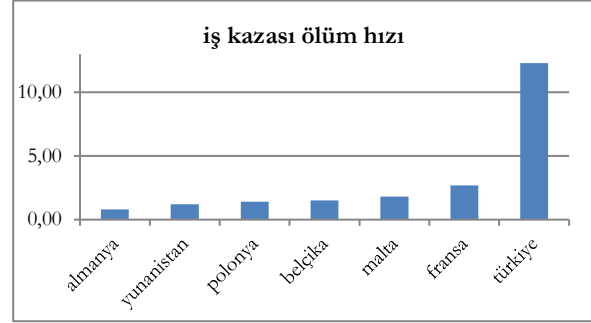
Tablo 3: 2014-2016 yılları arasında meydana gelen metal, maden, inşaat sektörleri iş kazası

Kaynak: SGK 2014,2015,2016 Yılları İstatistikleri

AB ülkelerinde iş kazası ölüm hızları incelendiğinde 100.000 çalışanda 5 kişiden az olduğu görülmekteyken ülkemizde 2014 yılı iş kazası ölüm hızı verileri incelendiğinde maden sektöründe 100.000 kişide 295, metal sektöründe 15, inşaat sektöründe 31 kişi olduğu görülmektedir.

Tablo 4: İş kazası ölüm hızları karşılaştırılması

Kaynak: <http://www.isteguvenlik.tc/2014%2SGK%20Analiz.pdf>

İnşaat, metal ve maden sektörlerinde iş kazası ve meslek hastalıkları sayılarının azaltılmasında sektörel uzmanlık bilgisinden faydalanılması amacıyla söz konusu sektörlerde görev alacak iş sağlığı ve güvenliği uzmanlarının ilgili dallarda eğitim almış olma koşulu zorunlu hale getirilebilir. Bilhassa yukarıda bahsi geçen sektörlerin acil çözüm gerektiren sektörler oluşu göz önünde bulundurulursa gerekli yasal düzenlemeler başlangıç olarak bu alanlarda yapılabilir.

Kamu ve tarım sektöründe iş sağlığı ve güvenliğinin geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin artırılması olarak belirlenen hedefe ilişkin; 2015 yılına ait SGK istatistiklerine göre Türkiye’de tarım ve ormancılık sektöründe 405, 2017 yılında ise 385 çalışanın hayatını kaybettiği görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2015 yılı verilerine göre herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmadan sigortasız çalışanların oranı yüzde 33,6 olarak belirtilmiştir.

Yapılan çalışmalar sigortasız çalışanların büyük kısmının tarım sektöründe olduğunu göstermektedir. Tarım ve ormancılık sektörüne dair istatistiksel veri eksikliğine dayalı olarak gözden kaçırılmakta olan iş kazaları, yaralanmalar, meslek hastalıkları söz konusudur. Elde edilen bilgiler sadece sigortalı çalışanları kapsamakta olduğundan mevsimlik tarım işçileri ve özellikle çocuk işçiliğine ilişkin yeterli veri mevcut değildir. İlgili bakanlığın, diğer kamu kurum ve kuruluşların bu sorunların çözümüne yönelik hayata geçirdiği rehberlik, işbirliği, tarım işverenlerine ulaşma ve kayıt sistemi oluşturma gibi faaliyetleri olsa da yeterli iyileştirme ve önleme politikaları uygulamada henüz beklenen başarıyı sağlamamıştır.

Ülkemizde 2013 yılından beri yürürlükte olan 6331 sayılı iş sağlığı güvenli kanunu ve sonrasında geliştirilen mevzuat çalışmalarıyla İSG alanında önemli adımlar atılmış olsa da, İSG strateji belirleme çalışmalarında göz önünde bulundurması gereken unsurlar olduğu görülmektedir.

Yukarıda bahsedilen hususlar dışında; AB üyesi ülkeler Almanya, Fransa, Yunanistan, Polonya'da olduğu gibi kas ve iskelet sistemi hastalıklarının önlenmesi, İSG mevzuatının kamu ve özel sektör ayrımı gözetilmeksizin tüm çalışanları kapsamı, gürlü maruziyeti ve kontrolüne yönelik hedeflerin Türkiye Ulusal İSG Stratejisi kapsamında yer almasının iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması yönünden önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Aile, Çalışma, Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018. Erişim Adresi, <https://www.csgb.gov.tr/itkb/contents/Yayinlar/>. Erişim Tarihi:10.01.2019

Belçika İSG Stratejisi, 2008-2012, Belçika İş Sağlığı ve Güvenliği Stratejisi 2008-2012, Belçika İstihdam Bakanlığı, <https://osha.europa.eu/en/organisations/EN%20Strategie%20nationale%20DEF%2024-11-08%20Belgium.pdf>. Erişim Tarihi: 20.2.2019

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. 2012, Bilimsel araştırma yöntemleri 11. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

EES, 2007-2012. Evaluation of the European Strategy on Safety Health at Work 2007-2012.

Joint German OHS, 2013-2018. Joint German Occupational Safety and Health Strategy ,Occupational safety health objectives 2013–2018, <http://www.gda-portal.de/en/Objectives/Objectives2013>, Erişim Tarihi:15.02.2019

Karasar, 2000. Bilimsel Araştırma Yöntemi 10.Baskı. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, s.77.

Labour Force Survey, 2013. <http://www.statistics.gov.tl/labour-force-survey-2013>, Erişim Tarihi:22.03.2019

Lißner L., Reihlen A., Höcker H., Elo-Schäfer J., Stautz A., Comparative Analysis of National Strategies for Safety and Health at Work, Baua, Dortmund/Berlin/Dresden, 2010.

Malta İş Sağlığı ve Güvenliği Kurumu Resmî Sitesi, Official Website of Occupational Health and Safety Authority, Eişim Adresi, <http://www.ohsa.org.mt>, Erişim Tarihi:11.02.2019

Ofluoğlu, G., Çakmak, A.F. ve Büyükyılmaz, O. (2008). 'İş Sağlığı Güvenliğinde Yönetime Katılma Teknikleri', 5. Uluslararası İş Sağlığı ve Güvenliği Bölgesel Konferansı, 1-3 Kasım. İstanbul <http://www.isgcevre.com/page.aspx>, Erişim Tarihi: 02.02.2019

Saraç, C. (1998) Sosyal Sigortalar Kurumları ve İşveren Açısından İş Kazası Kavramı. Ankara: YODÇEM Yayın No:10.

Stavros A., 2009. Survey of Safety and Health at Work in Greece, University of Athens, University of Thessaly, Department of Economics, University of Athens, Erişim Adresi, http://mpr.a.unimuenchen.de/18509/1/MPRA_paper_18509.pdf, Erişim Tarihi:29.03.2019

Scoreboard, 2009. Community strategy on health and safety at work, European Commission Survey of Safety and Health at Work in Greece.

Türkiye III. İSG politikası,2014. https://www.csgb.gov.tr/media/3899/pbep_faaliyetraporu_2014.pdf, Erişim Tarihi:22.01.2019